POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

Štev. 27. V Ljubljani, 8. julija 1920. Leto LX.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:
Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.
Rokopisov ne vračamo.
Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . 40·— K
pol leta . . . . 20·— „
četrt leta . . . . 10·— „
posamezna številka po 80 vin.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 90 vin.
„ „ „ dvakrat. . 80 „
„ „ „ trikrat . . 50 „
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 40 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:
Upravništvo Učiteljsk. Tovariša v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.
Poštni čekovni urad št. 11.197.
Reklamacije so proste poštnine.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 45 K.

Telefon uredništva štev. 312.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Program prvega kongresa jugoslov. učiteljstva v Beogradu.

17. julija: 1. Sestanek delegatov ob 8. predpoldne v Učiteljskem domu. 2. Zborovanje delegatov glede določbe dnevnega reda za glavno skupščino. 3. Slavnostna predstava v Narodnem gledališču ob 8. uri zvečer.

18. junija: 1. Otvoritev kongresa ob 9. predpoldne. 2. Volitev odborov in odsekov. 3. Pravila Udruženja. 4. Volitev uprave novega Udruženja. 5. Koncert pevskega zbora ljubljanskega učiteljstva in banket (zvečer).

19. julija: Izleti v okolico beograjsko in v notranjost Srbije.

Rudolf Dostal:

Vzgojujmo državni čut!

Živimo v dobi prehranjevalnih težkoč, mezdnega gibanja, neprestanih pogajanj in zahtev poviškov, dodatkov, draginjskih doklad in regulacij, skratka v dobi vseobče nezadovoljnosti. Da je to gibanje zgrabilo in vzburkalo tudi naš stan, ni čuda! Ta materijalistični pokret, sam na sebi potreben in v človeški naravi utemeljen, pa ne sme voditi našega stanu s tira njegovega kulturnega zvanja, ki ga je prav danes v naši narodnostno enotni državi bolj treba kot kdajkoli.

Borba za vsakdanji kruh, ki je zavzela v najnovejši dobi večje in intenzivnejše dimenzije kot kdajkoli, ne sme absorbirati vseh naših duševnih energetičnih sil. Naš kulturni poklic, ki je neločljiv od našega notranje-stanovskega šolskega poklica, nas ne veže samo na šolsko sobo, ampak nam določa širši delokrog tudi zunaj šolskih sten.

Vzgojujmo v narodu — predvsem v mladini — državni čut! Saj tu ne gre za razna strankarska politiška stremljenja, tu gre za ono brezpogojno osnovo, ki so jo narodnostno zaokrožene države (Francija, Nemčija, Italija itd.) že od nekdaj imele. V tem oziru so nam lahko te države vzgled: vsak državljan visoko spoštuje in iskreno ljubi svojo državo, pa naj pripada potem tej ali oni stranki, tej ali oni frakciji. Državni čut imajo v Franciji vse stranke: republikanci, monarhisti, socijalisti, nacijonalisti in kar je še drugih strank, kar so najlepše dokazali v svetovni vojni, ko so enako kot Srbi in Belgijci z velikim oduševljenjem in brezprimernimi žrtvami, branili svojo domovino, svojo državo. — Republikanec, socijalist je bil enako prožet državne misli kot monarhist, rojalist.

In roko na srce, take državne misli pri nas v celoti ni! Treba jo bo šele vzgojiti. Gojimo v narodu državni čut, da se bo čutil vsak posameznik zvest in iskren pripadnik države, ki smo si jo od nekdaj želeli, države, ki je nenadoma vstala, države, ki smo jo — priznajmo si — v sanjah pričakovali in upali jedva za naše poznejše rodove.

Tu je treba vzgoje v narodu, predvsem pri šoli odrastli mladini, pri našem naraščaju. Od starejše generacije ni veliko pričakovati; kdor je imel narodni čut poprej, ga je ohranil tudi sedaj, kdor ga pa ni imel že poprej, si ga tudi sedaj ne bo pridobil.

Posvetimo vso skrb doraščajoči mladini, našemu naraščaju! V njem gojimo čut državne misli, državne pripadnosti. Ne pa morebiti na enostaven način, da jemljemo iz duševnega okvirja ovenele spomine Habsburžanov, vanje pa vtikamo novo slikane Karadžordže. Kažimo na moč in veličino države, na lepoto in bogastvo naše skupne domovine, ki jo bomo uživali šele z resnim delom in pravim umevanjem, z naporom in trpljenjem.

Vzgojimo samostojne državljane, v teh pa samozavest, spojeno z iskreno ljubeznijo do države! Povejmo ljudem, da nismo in ne smemo biti več „podaniki", ampak da moramo stremiti za tem, da postanemo v resnici prosti državljani, kar je odvisno v prvi vrsti od nas samih.

Zavalimo kamen pozabnosti na preteklost, naš pogled bodi vprt edino v bodočnost! Bodimo si vendar že enkrat edini v tem, da za mladino Avstrija ni obstojala. Nič primer, nikakih spominov, nobenih rekriminacij! Kar je bilo, je bilo, propadlo je in mora biti izbrisano. V tem oziru se še mnogo greši pri ljudstvu, posebej še pri mladini (šola, literatura!). — Mladina ne sme niti vedeti, da je kdaj padal bič po hrbtih njenih dedov; zamolčati je treba, da so bili njihovi očetje hlapci in sužnji. Graditi moramo novo stavbo na popolnoma novem temelju. Pri tej gradnji naj sodeluje mladina sama in donaša gradbene kamene, da si bo v znoju in trudu pridobila državni čut, ki mora prepojiti vse naše bistvo.

Gojimo državni čut v narodu, ki naj ga razumeva kot skupno pripadnost, kot iskreno vez državljana z državo v sreči in nesreči, na življenje in smrt!

Javna kvalifikacija.

(Referiral na zborovanju »Ljubljanskega učit. društva tov. Fr. Skulj.)

Moje besede naj se ne smatrajo za huškajoče, nasprotno, želim le, da bi dovedla današnja razprava **našemu stanu** korak nadalje v pravo svobodo. Izjavljam, da nimam najmanjšega namena žaliti voditeljev, voditeljic. Kar porečem, rečem le, da bi opozoril merodajne šolske oblasti, da upoštevajo pri rezanju kruha dolžnosti in pravic, da ga režejo tako kakor se spodobi učiteljskemu stanu, nositelju ideje, ki se zaveda, da je prost v lastni svobodni Jugoslaviji.

V pokrajinski vladi se izdajo v zadnjem času pridno »Naredbe«, ki vzbujajo v javnosti več ali manj občudovanja in kritike. Tudi naš stan je doletela naredba o javni kvalifikaciji. Dolgo smo hrepeneli po nji, toda po taki, kakršno nam daje naredba, pa prav gotovo ne. Ko sem jo prečital, sem dobil utis, kakor da sem prestavljen v čase pred osvobojenjem, ko smo z nezaupanjem in z gnjevom čitali naredbe in odloke tičoče se šolstva in učiteljstva. Stari avstrijski birokratizem ni znal nikoli dati svojim podložnikom pravic, da ne bi tičalo v tacih odredbah in zakonih kaj grenkega-strupenega. Tak občutek grenkobe se mi je pojavil pri tej naredbi. Hočejo nekaj, a birokratizem jim zapira obzorje, ubija blagosrčnost, omejuje pravni čut ter jih nehote žene v autokratično sfero. Veliko premalo jugoslovanskega čuta nosijo v srcu, premalo ljubezni do stanu, da bi mu po stoletnem gladovanju kruha in pravnih pravic ter svobode urezali kos zdravega, tečnega kruha ter mu ga servirali neoskrunjenega brez stranskih namenov. Kam postavlja učiteljstvo in šolstvo nova naredba? — Daleč pod nivo izza dobe avstrijskega birokratizma. V onih dobah smo imeli v okraju le enega paša, sedaj jih bo (seveda v dušah učiteljev skritih) toliko, kolikor šol po odbitku onih enorazrednic in onih voditeljev, o katerih kristalno čistih značajih ni dvoma. Povdarjam še enkrat, nočem žaliti voditeljev, Bog ne daj, alj stvari moramo v bistro pogledati. Pijača, ki jo nam nudi odredba o naši kvalifikaciji, je grenka in trpka in mnogi izmed nas jo ne bomo mogli izpiti, ne da bi občutili strupa grenkobe v svojih dušah. - **Polegli so se deloma v naših vrstah viharji: k slogi in bratstvu, k stanovskem ujedinjenju je namerjen naš korak, toda bojim se, da po uvedbi nove naredbe zaori po naših tihih šolskih domovih ona avstrijski autokraciji tako priljubljena himna: »Divide et impera!«**

Tovariši, kako naj sodi in obsodi mlad, neizkušen voditelj (ica) delo podrejenega, starega z veliko prakso skušenega šolnika — in poleg tega celo njegovo vedenje!? — — Kdo bo prenašal brez gnjeva oceno svojega dela po tovarišu, ki ga je postavila umazana politika na sodni stolec! — Kdo bi vse slučaje naštel — preveč jih je. — — Pri tej priliki bi vprašal višje oblasti le eno: Kako bodete dosegli, recimo, vsaj po okrajih neko enotno, pravično, objektivno kvalifikacijo, ker ne bo dana možnost primerjevanja šole s šolo, kajte še **učiteljstva z učiteljstvom?!** Ocene i do le subjektivne po manjši ali večji inteligenci in obzorju voditelja.

In vendar se z malo dobre volje in nekaj ljubezni lahko zadevo tako uredi, da bo zadovoljno učiteljstvo in da bo odgovornosti napram državi ustreženo. Šolske oblasti naj se postavijo na stališče, kakoršno zavzema oni gospodar, ki hoče dati svojim podložnim srečo in zadovoljnost.

Pustite učiteljstvu svobodne roke, voli naj si svobodno svoje okrajne nadzornike za dobo treh let. Ne bojte se, da bi bil svobodno voljeni nadzornik slab mož. Učiteljstvo samo pozna svoje tovariše najbolje, izbralo si bo gotovo tacega, ki je, bodisi vsled strokovne izobrazbe, ali svoje moralne vrednosti sposoben za tako mesto. Tovarištvo ga bo ljubilo, spoštovalo in ubogalo, ker je njegov ljubljenec — šolstvo bo ob zadovoljnosti učiteljstva napredovalo, kakor nikoli do sedaj. — Če se pa izkaže za kukavico, tedaj ga bo isto učiteljstvo po treh letih obsodilo, kakor se spodobi onemu, ki slepari javnost. Uvažujte vendar, da nobena stvar bolj ne pospešuje dela, kakor zadovoljnost delavca!" —

Šolske oblasti, bodite uverjene, da se ne kratimo ocenjevanju svojega dela, ne, temveč želimo in težimo po tem, da se naše **delo ceni in pošteno oceni.** Prav je, s poti z lenuhi, ki se zatekajo v naš stan samo radi želodčnega nagona, **toda mi delavci, ki se zavedamo svojega dela, pa zahtevamo tak način ocene, kjer je izključena vsaka osebna ambicijoznost.**

Klasifikacija bodi javna! To se pravi: učitelj bodi o svoji oceni obveščen pismenim potom po nadzorniku. Predno pa je ocena padla, mora nadzornik uvaževati tudi podane razloge učitelja, zakaj in odkod je tako in tako njegovo delo. Pritožba radi krivične ocene mora ostati pri vsakem redu odprta. Nikjer se ni toliko doslej grešilo, kakor pri dosedanjem načinu kvalifikacije. Prišel je nadzornik, sedel za mizo, nekaj čečkal in odšel. Delo je bilo ocenjeno, k večjem, da je še pogledal paradne zvezke. Ni pa povprašal učitelja: kakšen razred si prejel, kakšna je nadarjenost otrok, kaj te je oviralo itd. sto vprašanj neodgovorjenih, sto najvažnejših — in upal se je mož pisati oceno. **Po vsestranskem razgovoru z učiteljem samim je mogoča pravična ocena, če hoče biti nadzornik objektiven poštenjak. Vsaka drugače izvedena ocena je šablonska formula, dostikrat celo brez najmanjše fundamentalne podlage.**

Vse, kar vem in znam na šolsko strokovnem polju, sem si pridobil po učiteljihicah, s katerimi sem ob priliki inspekcij razpravljal ž njimi" — tako je rekel okr. šol. nadzornik, katerega edinega izmed osmih sem spoznal za moža na svojem mestu.

Šolski oblasti bi toplo priporočal: Sistirajte novo naredbo, če res želite narodu, šoli in učiteljstvu dobro. Tisti dan ko pride naredba v veljavo, ste zanetili ogenj prepira v šolske domove, ker ste odprli vrata demoralizaciji. To bo rodilo hinavstvo, zahrbtnost, licemerstvo, škodoželjnost, nezaupnost, jezo, užaljenost, prepir — tožbe, preganjanja in vse, kar izvira iz demoralizacije. Vsi želimo, da izgine nečistnica „politika" iz šole; s to naredbo pa ji boste odprli tempelj prosvete, da bo tam domovala in uganjala svoje orgije. Kdor je služil v dolini Šentflorjanski, ta mi bo pritrdil. Z dnem, ko bo uveljavljena nova naredba, razpišite 50 mest pri višjem šol. svetu, da jih zasedejo oni uradniki, ki bodo spore in pritožbe reševali. — Ne kujte novih verig stanu, ki je tičal vedno v verigah, vplivajte raje, da dobi prosvetni stan službeno pragmatiko, iz katere bodo žareli žarki ljubezni, sloge in prave duševne svobode. — Dokler se pa to ne zgodi, če ni mogoče začasno šolstvu in učiteljstvu s čim boljšim postreči, pa naj v imenu božjem osrečuje učiteljstvo še stari zakon, ki je vsekakor za 99 % šolstvu in učiteljstvu ugodnejši, kakor ta nova naredba. **Eno pa si pridržimo, kvalifikacija mora biti javna.**

K sklepu še nekaj. Nisem natančno poučen, kako je prišlo do te nove naredbe, mislim pa si, da ni mogoče, da bi sodeloval pri osnutku naredbe kak učitelj, ker sicer bi kaj tacega ne bi bilo mogoče. Tudi voditelji sami pripoznavajo, da je odredba bolno dete, ki nima pogojev za življenje. Govoril sem z več nadučitelji in razven enega, so mi vsi zatrjevali, da bo to neznosno breme v kvar učiteljski slogi na šoli; le eden se je veselo obregnil: „Čas je, da ima nadučitelj primerno veljavo".

Eno je pa gotovo: če hočemo slogo in ljubezen v naših vrstah, ne moremo trpeti med seboj policijskega režima, ker ta nikjer in nikoli ne vzbuja stanovske vzajemnosti.

Umetnost in vzgoja.

Piše prof. Fr. Suher.

Bistvo umetniške vzgoje. Prvi cilji.

Umetnost ni veda. V njej ni aksijomov, ne navadnih pravil. Stvar občutka je. O njej ne govori samo um, ampak tudi srce. Vsakdo ima pravico svoja čustva o njej izražati. Vsakdo išče v njej svoji duši primernih izrazov.

Mnogo pa je poklicanih, malo izvoljenih. Ne štejem se k tem. Videl sem nekaj, morda toliko kakor marsikdo, ki govori o njej, izkusil gotovo tudi. Ko pišem, ne mislim, da bi bile moje besede edino merodajne. Bodo naj vzpodbuda važni zadevi naše narodne vzgoje. Rodé naj sad v prid Jugoslavije!

Govorim v dobri veri, o prepričanju. Kdor več ve, naj pove; samo da služi dobri stvari. Brez tehtnih vzrokov ne mislim odgovarjati, niti ugovarjati.

Res, piše se mnogo o umetnosti. Pa kakor učenec, kakor začetnik, ki se posveti umetnosti, začne z najtežjo nalogo, tako se dela pri nas. Daj učencu v roke svinčnik in risal bi najraje človeka,